

فصلنامه علمی - پژوهشی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر

دوره ۱۵، شماره ۳ - شماره پیاپی ۵۴، آذر ۱۴۰۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۰۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۰۳

صص: ۱۲۰-۱۰۷

آسیب شناسی عوامل موثر بر حجاب دانشجویان؛ یک پژوهش کیفی - کمی (مطالعه موردی دانشجویان دختر دانشگاه لرستان)

عابدین درویش پور^{۱*} مهرداد امیری^۲

۱- استادیار و عضو هیات علمی دانشگاه

۲- استادیار و عضو هیات علمی دانشگاه

چکیده

مسئله حجاب از مسائل مهم در حوزه مطالعات دینی زنان از منظر قرآن به شمار می رود که به صورت یک نیاز فطری در وجود آنان نهاده شده است. عفاف و حجاب به عنوان بارزترین نماد فرهنگی جامعه اسلامی از همان ابتدا و در دوره های مختلف اسلامی مورد توجه ویژه مسلمانان بوده است. پژوهش حاضر با هدف آسیب شناسی عوامل موثر بر حجاب دانشجویان دختر دانشگاه لرستان صورت گرفته است. روش این پژوهش ترکیبی (کیفی - کمی) است. در این پژوهش راهبرد منتخب رویه متوالی اکتشافی است. بنابراین ابتدا به شیوه ی کیفی و با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند، نمونه های مورد نظر از میان دانشجویان انتخاب شده و با انجام مصاحبه ی عمیق نیمه ساختار یافته تا رسیدن به اشباع ادامه یافته و پس از یادداشت برداری و جمع بندی، مصاحبه ها به صورت تخصصی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

با تجزیه و تحلیل داده و کد گذاری مصاحبه ها در نهایت ۵ مولفه ی اصلی تاثیر گذار بر حجاب دانشجویان دسته بندی شد؛ «مولفه تربیتی»، «مولفه اجتماعی - فرهنگی»، «مولفه روانشناختی»، «مولفه سیاسی» و «مولفه اقتصادی» سپس با گفتگو با صاحب نظران متناسب با هر مولفه پرسش هایی مشخص و با طراحی پرسشنامه و توزیع میان دانشجویان تجزیه و تحلیل انجام گرفته است. تجزیه و تحلیل داده های پرسشنامه از طریق نرم افزار Spss ۵ مولفه ی استنتاج شده مصاحبه را تایید و در نهایت متناسب با این مولفه ها راهکارهای برای تقویت مسئله ی حجاب در سطح استان لرستان ارائه شده است.

کلمات کلیدی: آسیب شناسی، مولفه، حجاب، پوشش، دانشگاه

مقدمه

پرهیز از برهنگی و گرایش به پوشش و عفاف از جمله خصوصیات است که وجود انسان را از سایر موجودات عالم متمایز می کند. (پاکتچی، ۱۳۹۱، ج ۲، ص ۱۲۲) این نیاز، جزء تمایلات فطری انسان است که خداوند متعال در نهاد و سرشت بشر قرار داده است حجاب از یک سو، سمبل و نمادی از فرهنگ جامعه، و از سوی دیگر عامل پیوند میان جامعه تلقی می شود، همچنین ابزار قدرت، بسیاری از افراد و جوامع اسلامی است از آن به عنوان مناسک و آیین ها به شکل مجموعه مرزهایی بین خود و جهان بیرون بهره می برند. (احمدی، ۱۳۹۴، ص ۱۶)

لذا حجاب یکی از حدود و احکام ضروری الهی است که مشترک همه ادیان ابراهیمی، به ویژه اسلام است که همه معتقدان به دین مقدس اسلام بر ضرورت آن اتفاق نظر دارند (رستگار خالد و همکاران، ۱۳۹۱، ص ۷۸) همچنین بر عفاف و پوشش زن قرآن کریم و روایات وارده از پیامبر و معصومین (علیهم السلام) و در کلمات و فتاوی فقها به وجوب و کیفیت آن تصریح شده است. (نور، ۳۵؛ و کلینی، ۱۳۶۷، ج ۱۲۴، ۵؛ موسوی خمینی، ۵۴۲۴، ج ۲، ص ۲۵۳)

با تمام اهمیت و جایگاهی که مساله پوشش در جامعه دینی از آن برخوردار است امروزه بدحجابی و عدم رعایت عفاف در پوشش به عنوان یک آسیب فرهنگی و اجتماعی جدی مطرح است و آن آسیب در مورد دختران دانشجو به دلیل جایگاه اثر گذار تحصیلی و فرهنگی آنان از حساسیت بیشتری برخوردار است.

براین اساس از منظر آسیب شناسی، بدحجابی از مصادیق انحراف و رفتاری ناسازگار، با هنجارها و انتظارات مطلوب جامعه است که موجب تنش و تضادهای فرهنگی اجتماعی است که به نگرش های سرزنش آمیز می انجامد و واکنش هایی مانند مجازات، طرد و انزوا را به همراه دارد (اخلاقی، ۱۳۹۳، ص ۱۴۳) حجاب نامناسب و بدحجابی، منطبق با نا هنجارهای اسلامی، از مهمترین مسائل امروز جوامع اسلامی است و رعایت پوشش مناسب و مطابق موازین اسلامی یکی از دغدغه های کنونی جامعه دینی است

حجاب زنان، زمینه را برای سلامت زنان و جامعه به همراه داشته و از کج روی، نابهنجاری و روان پریشی در جامعه جلوگیری می کند لذا، عفاف و حجاب، ضامن امنیت و آرامش زنان در تعاملات اجتماعی و بستر ساز جامعه ای سالم و متعادل است (مولایی، ۱۳۹۳، ص ۳۱)

اصطلاح آسیب شناسی که معادل واژه ی پاتولوژی در زبان انگلیسی و (به نوعی معادل) واژه ی الافه در زبان عربی است، مرکب از دو واژه ی آسیب به معنای نقص، درد، رنج و گزند و واژه ی شناخت به معنای یافتن و فهمیدن آن است و روی هم رفته معادل شناخت درد، رنج و خسارت است. (عمید، ۱۳۹۰، ج ۱، ص ۵۸؛ معین، ۱۳۸۹، ج ۱، ص ۱۵۳) و در اصطلاح آن دسته از عوامل مهم و موثری است که به وجود آمدن و یا تداوم حیات آنها می تواند فرآیند

تحقق هر نظام و سیستمی را متوقف و یا به صورت محسوس کند نماید. (بنیایی، ۱۳۹۰، ص ۷۳) از جمله حوزه هایی که با توجه به گستردگی و اهمیت مسائل آن و همچنین به علت تاثیرات واقعی که بر زندگی عمومی دارد، نیازمند آسیب شناسی دقیق است حوزه ی فرهنگ است، چراکه عناصر شکل دهنده و سازنده ی عادات، رفتارها و کنش های رایج افراد یک جامعه را تحت تاثیر خود قرار می دهد. این گونه آسیب ها صرف نظر از میزان تخریب و خساراتی که برمسائل روبنایی فرهنگ یک ملت یا جامعه وارد می سازند، آن چنان در متن فرهنگ اصیل آن ملت یا جامعه رسوخ می کنند که از درون هسته ی مقاومت افراد را در برابر مفاسد و آسیب های فرهنگی تضعیف و آسیب پذیر می گردانند این قبیل کنش ها رفته رفته نهادینه شده حکم آداب و سنن حاکم بر جامعه را پیدا می کند و در نتیجه استحاله فرهنگی، سرانجام به شکل گیری فرهنگی از نوع جدید می انجامد که با فرهنگ اولیه و اصیل تفاوت بارز دارد. حجاب یکی از جنبه های اساسی فرهنگ اصیل اسلامی محسوب می شود که از نظر لغوی به معنای مانع، پرده و پوشش آمده است (جوهری، صحاح الغه: الحجاب، فیومی، بیتا: واژه حجب) و پشت پرده واقع شدن نیز معنا می شود (مطهری، ۱۳۸۹، ص ۷۲) و در اصطلاح پوششی است که زن باید در برابر نامحرمان استفاده کند و از جلوه گری و خود نمایی پرهیزد. (احمدی، ۱۳۸۹، ص ۱۱۹) که از نظر اعتقادی و دینی نیز از نگاه بسیاری از صاحب نظران براساس احادیث و روایات (مجلسی ۱۴۲۲ق، ج ۹، ص ۱۳۴) حق الله محسوب می شود. با این حال متاسفانه علی رغم تاکیدات فراوانی که در سیاست های کلان فرهنگی به مقوله ی حجاب و عفاف شده است (جوادی آملی، ۱۳۸۳، ص ۱۸۵؛ موسوی خمینی ۱۳۸۹، ص ۸۶) و به علت برخی کم توجهی ها در بحث شیوه های انتقال معرفتی ضرورت حجاب، برخوردهای سلیقه ایی و چه بسا جناحی، عدم توجه به روحیه ی تنوع طلبی و نشاط در میان جوانان و نوجوانان، عدم تعریف و تعیین حدود مشخص و همچنین ظهور و بروز مدهای بیگانه در فضای مجازی و تبلیغات پنهان آنها در میان جوانان زمینه ی به حاشیه رفتن این فرهنگ مقدس و انسان ساز را بوجود آورده است. از این جهت ضرورت آسیب شناسی این مقوله ی مهم فرهنگی - اعتقادی امری حیاتی محسوب می شود.

پیشینه ی تحقیق

در نتیجه ی تحقیق محمد زاده و سلیمانی (۱۳۸۵) با موضوع عوامل مهم و تعیین کننده ی نوع حجاب در دانشجویان دختر به ترتیب؛ خانواده، مد، اعتقادات مذهبی، آیین نامه، دوستان، الگوهای رسانه ایی و اساتید در مشخص شده است. همچنین رجبی (۱۳۸۸) نشان داد عواملی همچون کتب درسی، تعامل اولیای مدارس، ساعات پرورشی در انتقال فرهنگ حجاب تاثیر گذار است. قاسمی و علاءالدینی (۱۳۸۹) طی پژوهشی با عنوان حجاب و پوشش قرآنی و نقش آن در نهاد خانواده نشان داد که پوشش مناسب در تحکیم خانواده نقش دارد.

عظیمیان و بهشتی (۱۳۹۰) نیز در بررسی حجاب و پوشش در اسلام و آثار تربیتی آن مشخص ساختند که درونی ساختن حجاب در افراد در تقویت ایمان افراد نقش مثبتی دارد. علاوه خسر و پناه (۱۳۹۱) در مقاله ایی با عنوان راهکارهای ترویج حجاب اسلامی در میان دانشجویان دختر به عوامل مهم، غفلت و کم توجهی به حجاب و پوشش در شش دسته، اعتقادی و فرهنگی و اجتماعی و روانی- بیولوژیکی و سیاسی اشاره کرده است. در پژوهشی با عنوان بدحجابی و آثا سوء روانی آن در جامعه که توسط زینلی و نقی اوقلی (۱۳۹۱) سعادت و نجات آدمی را در گرو استحکام باورهای دینی و ظواهر آن دانست. دیزجانی و حسینی (۱۳۹۰) نیز حجاب را در سطح جامعه به عنوان امری تاثیر گذار در حفظ سلامت جامعه معرفی نمود. و جابری و فهیمی (۱۳۹۰) با بررسی تاریخی حجاب در ادیان مختلف و اسلام این نکته را که همواره حجاب و پوشش یکی از ارزش های مهم فرهنگی محسوب می شده است مورد تاکید قرار داده است و در نهایت احمدی (۱۳۹۲) در تحقیق خود با عنوان حجاب، رسانه ایی تک نفره حجاب را عاملی برای انتقال ارزش های دینی و ابزاری در تغییر افکار عقاید افراد مطمح نظر خویش قرار داده است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع میدانی و روش پژوهشی ترکیبی (کیفی- کمی) است. در این پژوهش راهبرد منتخب رویه متوالی اکتشافی است. بنابراین ابتدا به شیوه ی کیفی و با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند، نمونه های مورد نظر از میان دانشجویان انتخاب شده و با انجام مصاحبه ی عمیق نیمه ساختار یافته در ذیل گفتگو و بیان تجربیات و خاطراتشان پس از مصاحبه و یادداشت برداری و رسیدن به اشباع در یافته ها، با برگزاری جلساتی با صاحب نظران دینی و روانشناسی محرک های موثر در تمایل یا عدم تمایل دانشجویان به حجاب استخراج و متناسب با هر مولفه سوالات خاصی را طراحی نموده و پرسشنامه ایی متناسب با آن طراحی شده و در نهایت پس از توزیع و جمع آوری به بررسی نتایج حاصل شده پرداخته شد.

ابزار پژوهش

نظر به روش ترکیبی پژوهش حاضر، ابزار پژوهش در دو قسمت کیفی و کمی مطرح شده است. در شیوه ی کیفی ابزار پژوهش مصاحبه فردی، مصاحبه گروهی، مصاحبه با صاحب نظرات و بررسی اسناد و پیشینه می باشد و در شیوه ی کمی از نتایج حاصل از مطالعات کیفی پرسشنامه ایی طراحی و توزیع شده و در نهایت با استناد به پاسخ های نتایج حاصل شده بیان گردید.

جامعه پژوهش

جامعه آماری این پژوهش در بخش کیفی به صورت نمونه گیری هدفمند تعداد ۲۵ نفر از دانشجویان دختر دانشگاه لرستان و در بخش کمی تعداد ۳۰۰ نفر از دانشجویان دختر دانشگاه لرستان می باشد.

یافته ها

یافته های کیفی

در راستای هدف پژوهش حاضر، که به آسیب شناسی عوامل موثر بر حجاب دانشجویان می پردازد در بخش کیفی تلاش شد در ذیل مصاحبه و گفتگوی هدفمند با دو دسته از دانشجویان با حجاب و بد حجاب در ذیل بیان دیدگاه ها و نظراتشان به صورت یادداشت برداری نقطه نظرات آنها را مشخص کنیم، برای این منظور داده ها در مرحله ی اول جمله به جمله بررسی و در مرحله ی دوم جهت انسجام بیشتر و تفسیر منسجم تر در غالب مفاهیم انتزاعی تر کد گذاری و در نهایت مفاهیم تولید شده در فرایند کد گذاری ثانویه، در قالب ۵ مولفه طبقه بندی شدند. این مولفه ها از لحاظ انتزاعی بودن در سطح بالاتری نسبت به مفاهیم مرحله ی قبل قرار دارند. هرچند این امکان وجود دارد که در فرآیند طبقه بندی تشابه لغوی میان مفاهیم وجود داشته باشد و یا حتی یک مفهوم بتواند در چند طبقه وجود داشته باشد، اما با این حال چنین احتمالی در تجزیه و تحلیل داده های کیفی امری طبیعی است و از نقطه نظر روش شناسی تحلیل تماتیک تشابه لغوی بین برخی مفاهیم و مقوله های بدست آمده ایرادی ندارد و می توانیم یک مفهوم را براساس نزدیک ترین ارتباطی که با هر کدام از تم های اصلی دارد طبقه بندی کرد. در ذیل به نحو اختصار نحوه ی شکل گیری ۵ مولفه ی بدست آمده از تحلیل موضوعی مصاحبه را بیان می داریم؛

الف- مولفه تربیتی

نوع پوشش نشانگر اعتقادات مذهبی فرد و والدین او، وضعیت و طبقه خانوادگی و هویت فرد است.

پوشش مناسب نشانگر درجه ایمان و توجه به دستورات الهی است.

پوشش نامناسب نشانگر عدم آگاهی به عواقب بدحجابی، ابزار لذت جویی و میل به تظاهرات جنسی و وسیله ای برای خودنمایی و خود ابرازی است.

ب- مولفه اجتماعی- فرهنگی

نوع پوشش نشانگر فشار گروه های همسالان است.

پوشش نامناسب نشانگر نیاز به تجدید نظر در همانندسازی با الگوهای غربی، احساس برتر بودن، و نحوه ای از مطالبات

اجتماعی و جامعه ستیزی است و باز خوردی از تهاجم فرهنگی، شبکه های ماهواره های و برنامه رسانه های بیگانه

است. و پوشش نامناسب نوعی چرخش ارزشها را ایجاد کرده است.

ج- مولفه روانشناختی

نوع پوشش، نیاز به تنوع طلبی را ارضا می کند.

پوشش نامناسب وسیله ای برای لذت جویی و میل به تظاهرات جنسی است.

پوشش نامناسب وسیله ای برای خودنمایی و خود ابرازی است.
پوشش نامناسب بیانگر نوعی هیجان کنترل نشده ی درونی است

د- مولفه سیاسی

پوشش نامناسب نوعی انتقاد به وضع موجود در حاکمیت و بی توجهی به برخوردهای اجباری مسئولان، بی اعتنایی به ارزشهای دینی و انعکاس تفکرات سیاسی دشمنان نظام مقدس جمهوری اسلامی است.
پوشش مناسب بازخورد نوع تفکر خاصی از مردم و پذیرش قوانین اجتماعی است.
پوشش نامناسب نشانگر کم توجهی مدیران و برنامه ریزان فرهنگی و نگاه سطحی جامعه به مسئله حجاب و ترویج راحت طلبی در برنامه های مدیریتی و ضعف مسئولین در ارائه الگوهای جذاب است.
پوشش مناسب نشان از هماهنگی در عملکرد مجموعه های مدیریتی نظام است.
پوشش موجود نشان از سیاسی شدن مسئله از سوی مدیریت کشور است.

ی- مولفه اقتصادی

تنوع محصولات پوششی در زمینه ی حجاب محدودیت دارد
قیمت تمام شده ی محصولات مرتبط با حجاب اسلامی گران است
کیفیت محصولات در حد انتظار نیست
دسترسی به محصولات از نظر صرف هزینه ی زمانی مناسب نیست

یافته های کمی

مبتنی بر یافته های حاصل شده در بخش کیفی و با مشخص شدن مولفه های اصلی با توجه به مصاحبه های صورت گرفته شده با همکاری و گفتگو با صاحب نظران دینی و روانشناسی با طراحی و تهیه ی پرسشنامه ای در این رابطه برای هر کدام از این مولفه ها سوالاتی مشخص و در اختیار دانشجویان قرار گرفت تا از این طریق به بررسی تایید یا عدم تایید مولفه های مشخص شده بپردازیم.

توصیف متغیرهای جمعیت شناختی

در این بخش با استفاده از جدول توزیع فراوانی و محاسبه ی درصد های هر طبقه و همچنین رسم نمودارهای ستونی مربوطه، متغیرهای جمعیت شناختی مورد توصیف قرار گرفته است.

توصیف پاسخگویان بر حسب وضعیت تاهل

وضعیت تاهل	فراوانی	درصد
مجرد	۲۳۵	۷۸/۳۳
متاهل	۴۲	۱۴
بدون پاسخ	۲۳	۷/۶۶
کل	۳۰۰	۱۰۰

توصیف پاسخگویان بر حسب دانشکده محل تحصیل

نوع دانشکده	فراوانی	درصد
ادبیات و علوم انسانی	۱۵۰	۵۰
فنی و مهندسی	۷۵	۲۵
اقتصاد	۷۵	۲۵
کل	۳۰۰	۱۰۰

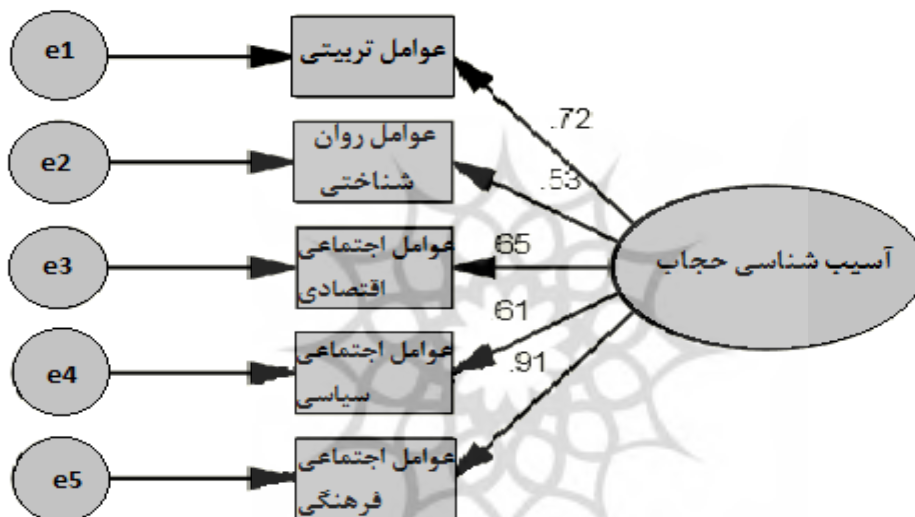
بر اساس جدول و نمودار فوق ۵۰ درصد پاسخگویان از دانشکده ادبیات و علوم انسانی، ۲۵ درصد از دانشکده فنی و مهندسی و ۲۵ درصد از دانشجویان اقتصاد است

توصیف پاسخگویان بر حسب وضعیت اجتماعی اقتصادی

وضعیت اجتماعی اقتصادی	فراوانی	درصد
پایین	۶۳	۲۱
متوسط	۱۷۸	۵۹/۳۳
بالا	۴۶	۱۵/۳۳
بدون پاسخ	۱۳	۴/۳۳
کل	۳۰۰	۱۰۰

بر اساس جدول و نمودار فوق ۲۱ درصد پاسخگویان وضعیت اجتماعی و اقتصادی خود را پایین، ۵۹/۳۳ درصد متوسط، ۱۵/۳۳ درصد بالا و ۴/۳۳ درصد پاسخ نداده اند.

برای آزمون تحلیل عاملی سازه آسیب شناسی حجاب، ابتدا شاخص های متعددی مانند: عوامل هیجانی، عوامل ناشی از نا آگاهی، عوامل گروه همسالان، عوامل تبلیغی و... انتخاب شدند، اما پس از ارائه آن ها به صاحب نظران و لحاظ کردن نظرات آن ها و پس از آن که با استفاده از نرم افزار AMOS بارهای عاملی رای هریک از معرفها، برآورد و تفاوت معنادار آن ها با مقدار صفر مورد آزمون آماری قرار گرفت، معلوم شد که برخی از معرفها، ضرایب قابل قبول را به دست نمی آورند در نهایت مدلی تدوین شد که حاوی ۵ معرف بود. میزان همبستگی آن ها در نمودار زیر نشان داده می شود:

شکل (۱): آسیب شناسی حجاب و عوامل مرتبط با آن

در مورد شکل فوق، ذکر نکاتی چند ضروری است:

مثبت بودن کلیه وزنهای رگرسیونی یا بارهای عاملی (پارامترهای لامدا یا کس) نتیجه ای منطقی و قابل قبول را از میان ی نظری شکل فوق به نمایش می گذارد. عواملی چون عوامل تربیتی با دارا بودن ضریب $0/72$ ، عوامل روانشناختی با ضریب $0/53$ ، عوامل اجتماعی-اقتصادی با ضریب $0/65$ ، عوامل اجتماعی-سیاسی با ضریب $0/61$ و عوامل اجتماعی- فرهنگی با ضریب $0/91$ دارای همبستگی بیشتری با سازه آسیب شناسی حجاب هستند. ضرایب فوق نشان می دهد که عوامل اجتماعی فرهنگی نسبت به عوامل دیگر آن همبستگی بیشتری با متغیر پنهان ما دارد و می توان نتیجه گرفت که در محاسبات مربوط به آن نیز دارای وزن بیشتری است.

جدول (۱): شاخص های کلی برازش

شاخص	درجه آزادی ^۱	کای اسکوئر نسبی ^۲	شاخص برازش تطبیقی ^۳	شاخص برازش تطبیقی مقتصد ^۴	ریشه دوم می آن گین مربعات خطای برآورد ^۵	توکر- لویس ^۶
مقدار	۳	۱/۰۴	۰/۹۹	۰/۵۱	۰/۰۲۴	۰/۹۹

با استفاده از شاخص های کلی برازش می توان به این پرسش پاسخ داد که صرف نظر از مقادیر خاص گزارش شده برای پارامترها، آیا به طور کلی، مدل تدوین شده، توسط داده های تجربی گردآوری شده حمایت می شود یا خیر؟ در صورتی که پاسخ مثبت باشد، مدل قابل قبول است. در غیر این صورت بایستی نسبت به اصلاح آن همت گماشت. برای تفسیر مقادیر موجود در جدول فوق باید گفت:

نسبت کادی اسکوئر به درجه آزاد برای قضاوت در مورد مدل (CMIN/DF) تدوین شده و حمایت داده ها از آن شاخص مناسب تری است. برای این شاخص مقادیر ۱ تا ۵ مناسب تفسیر می شود. در این جدول مقدار کای اسکوئر نسبی ۱/۰۴ است که از وضعیتی قابل قبول برای مدل حکایت دارد.

شاخص های تطبیقی نیز به منظور بررسی قابل قبول بودن دل بر مبنای مقایسه آن با مدل استقلال تدوین شده است. این شاخص ها مقادیری بین صفر تا یک را در برمی گیرند و مقادیر بالاتر از ۹۰ اغلب منابع به عنوان مقادیر قابل قبول تفسیر شده اند.

علاوه بر شاخص هایی که ذکر آن هارفت، بررسی شاخص های مقتصد نیز برای قابل قبول تلقی کردن مدل ضروری به نظر می رسد. برای شاخص برازش تطبیقی (PCFI) مقادیر ۵۰ به بالاتر قابل قبول تلقی می شوند و برخی از منابع ۹۰ و بالاتر تأکید کرده اند. در جدول فوق مقدار شاخص برازش تطبیقی مقتصد برابر با ۰/۵۱ می باشد که مقداری قابل قبول را نشان می دهند.

شاخص ریشه دوم میانگین مربعات نشان می دهد که RMSEA باقیمانده یا مدل تدوین شده را می توان قابل قبول دانست یا خیر. این شاخص که به عنوان یکی از شاخص های بدی برازش شناخته می شود، مقدار آن بین صفر تا یک تغییر می کند و هرچه مقدار به دست آمده آن کوچکتر باشد، مدل تدوین شده قابل قبول تر تلقی می گردد. مقدار ۰/۰۲۴ تدوین شده حاکی از این است که مدل قابل قبول است و نیازی به مدل اصلاح را نشان نمی دهد.

۱- DF

۲- CMIN / DF

۳- CFI

۴- PCFI

۵- RMSEA

۶- TLI

در جدول فوق شاخص برازشت و کر لوئیس (TLI) برابر با ۰/۹۹ است و از آنجایی که مقادیر آن ها ۹۰ است، لذا براساس این شاخص، مدل تدوین شده قابل قبول تلقی می گردد.

مقادیر شاخص های کلی برازش که در جدول فوق آمده، نشان می دهد مدل اندازه گیری این پژوهش از وضعیت قابل قبولی برخوردار است. اما چنانچه معیار برازش کلی مدل اندازه گیری قابل قبول باشد، برآورد پارامترهای منفرد در یک مدل می تواند فاقد معنا باشد، لذا تفسیر برآورد پارامترهای منفرد در یک مدل ضروری است.

بحث و نتیجه گیری

با توجه به بررسی های به عمل آمده و تحلیل آن ها به وسیله نرم افزار (AMOS) مشخص شد که بررسی کیفی شناسایی عوامل تاثیر گذار بر حجاب دانشجویان دانشگاه لرستان تایید شده و این عوامل را می توان اینگونه برآورد کرد؛

۱- عوامل تربیتی موثر بر حجاب دانشجویان شامل؛ بی توجهی خانواده ها به پوشش فرزندان خود، عدم همراهی

با فرزندان برای خرید لباس مناسب، عدم گفتگوی سازنده در میان اعضای خانواده درباره ی حجاب، نا

آشنایی والدین درباره ی مبانی و اصول حجاب، نبودن ارتباط صمیمی با والدین

۲- عوامل اجتماعی - فرهنگی موثر بر حجاب دانشجویان شامل تنوع خواهی، تهاجم فرهنگی، تبلیغات رسانه ای

و فضای مجازی، معرفی الگوهای نامتعارف توسط افراد شناخته شده و همچنین عدم آشنایی دانشجویان با

فرهنگ های اصیل خویش است.

۳- عوامل روانشناختی موثر بر حجاب دانشجویان شامل؛ ارضای حس دیده شدن و جلب توجه، احساس فشار

جسمی، محدودیت در شرکت در بسیاری از تفریحات

۴- یکی از عوامل مؤثر بر کاهش گرایش حجاب و پوشش مناسب سیاسی شدن موضوع حجاب از نظر دانشجویان

است چه بسا اوقات بدحجابی و خودآرایی و مراعات نکردن پوشیدگی، یک نوع حرکت نمادین برای ابراز بی

اعتقادی و اعتراض به حاکمیت و عملکرد دولتمردان باشد بنابراین اگر الگوی سالم و مناسب برای ابراز انتقاد و

اعتراض وجود داشته باشد، دیگر دختران دانشجو، به خودآرایی و بدحجابی و دهن کجی کردن به هنجارها و ارزش

های اسلامی روی نخواهند آورد. عوامل سیاسی موثر بر حجاب دانشجویان شامل؛ نبودن نگرشی واحد و نظام مند در

حوزه ی حجاب متعارف، بی توجهی به نیازهای قشر جوان در حوزه ی مدل ها متناسب با فضا، ضعف در ارائه ی یک

الگوی مناسب برای حجاب است

۴- عوامل اقتصادی موثر بر حجاب دانشجویان شامل؛ محدودیت مراکز عرضه محصولات مرتبط با حجاب، گران بودن اجناس مربوط به حجاب، بی کیفیتی اجناس، تکراری بودن مدل ها و نداشتن تنوع دوختی و مدلی در میان آنها

راهکارهای ارائه شده با توجه به یافته های پژوهش

- عرضه ی پوشاک با حجاب زیبا و متنوع در جامعه (معمولا پوشاک دارای حد شرعی پوشش در جامعه زیبایی و تنوع کمتری نسبت به پوشاک دیگر دارد و به همین دلیل قدرت جذب آنها کمتر است)

- ارزش نهادن به عفاف در پوشش و تشویق دختران با عفاف در دانشگاه و تشریح و توضیح مبحث مد و مدپرستی در جامعه و مطرح کردن آن در دانشگاه ها، رسانه های جمعی و... برای آگاهی بخشی افراد جامعه همچنین اهتمام استادان به مسأله عفاف در کلاسهای درس و نظارت و حمایت رئیس دانشگاه موجب پیدایش انگیزه بیشتر در رعایت عفاف در حجاب می شود.

- اعمال نظارت دستگاه های اجرایی مربوطه بر نوع پوشاک عرضه شده در جامعه

- مطرح کردن فواید و آثار پوشش مناسب به ویژه پوشش برتر در دانشگاه ها و حضور مشاورین امین، دلسوز و آگاه در محیط خوابگاه های دانشجویی دانشگاه به منظور آگاهی بخشی در مورد فلسفه حجاب و پاسخ به سؤالات دانشجویی بسیار موثر است.

- انجام کارهای فرهنگی کارآمد برای ترویج فرهنگ حجاب و پوشش در جامعه

- ایجاد نمایشگاه های فرهنگی دائمی و عرضه ی بسته های فرهنگی مرتبط با حجاب و پوشش بویژه پوشش اسلامی

- نظارت دستگاه های اجرایی بر روند قیمت پوشاک در جامعه (قیمت پوشاک مختص قشر محجبه همچنان سیر صعودی دارد)

- عرضه ی حواله های پوشاک اسلامی (بویژه چادر) برای دانشجویان واقشار کم درآمد جامعه

- انتصاب مسئولان فرهنگی مقتدر باورمند و دلسوز به مسئله ی حجاب و پوشش (فرهنگ)

- تفهیم مفهوم و منطق حجاب و آثار بی حجابی در جامعه

- کنترل و ایجاد محدودیت بر بازار لوازم آرایش

- تفهیم و بازنگری در معیار های همسرگزینی و تبیین عوامل موثر در تحکیم خانواده

- ایجاد تسهیلات و امکانات برای ازدواج جوانان از سوی نهادهای متولی این امر تغییر و تحول اساسی در رسانه های جمعی بویژه رسانه ملی و ارائه الگویی مناسب روز در پوشش و حجاب اسلامی در برنامه های سیما و همچنین رعایت

عفاف در پوشش به وسیله بازیگران زن در سریال ها و فیلم های تلویزیونی و وسیله کارشناسان مسایل دینی در رسانه ملی کمک زیادی به رعایت و ترویج عفاف و حجاب در جامعه دینی و دانشگاهی می شود.

- معرفی الگوهای پوشش و حجاب در جامعه و کانونهای تربیتی بویژه خانواده و دانشگاه ها و تشویق مادی و معنوی از افراد محجبه

- با توجه به دوران جوانی و ویژگی های منحصر به فرد آن همانند غرور و استقلال و زیبایی و...، برخورد های انسانی و عاطفی و بامحبت به وسیله افراد آگاه، دلسوز و با متانت با دانشجویان بدحجاب در دانشگاهها به جای برخوردهای سرد و خشک انضباطی، تأثیر چشم گیری در گرایش آنان به حجاب دارد. البته اعمال قدرت از طریق دستگاه های انتظامی و حتی در نظر گرفتن تنبیه متناسب و اثر گذار با افراد متمرّد بدحجاب هم می تواند عاملی بازدارنده باشد.

- همچنین بر اساس نتایج حاصل روش می گردد؛ که دانشجویان در قلمرو دینداری و بالاخص در بعد باور های دینی، نیازمند تقویت پایه های اعتقادی می باشند، که این مسئله می تواند تأثیرات فزاینده ای بر رعایت پوشش و حجاب اسلامی آنان داشته باشد. از این رو یکی راهکارهای ارائه شده از سوی خود دانشجویان برای بهبود وضعیت پوشش، نهادینه و فرهنگ سازی و تبیین فلسفه و آثار سازنده رعایت موازین شرعی پوشش و حجاب است. لذا می بایست در جهت رفع این معضل نیز مطالعه و برنامه ریزی دقیقی انجام شود که امید است به یاری خداوند متعال، مسئولین با نگرش علمی و هماهنگ به مقولات فرهنگی در جامعه و به خصوص حجاب در دانشگاهها بتوانند گام های صحیح و موثری برای رفع معضل بدحجابی بردارند.

طرح های پیشنهادی

- صدا و سیمای لرستان ساختن برنامه های ترکیبی و جذاب با محوریت حجاب و پوشش های جذاب در اجرای این برنامه ها

- آموزش و پرورش استان: ایجاد ستاد عفاف و حجاب در مدارس استان بویژه مقاطع ابتدایی و راهنمایی که مسئول این ستاد در مدارس از دانش آموزان محجبه باشد و تحت نظارت مربیان پرورشی. ترویج حجاب با ارائه ی عنوان پروانه های عفاف به دانش آموزان محجبه - به نوعی کارت پروانه ی حجاب - چونکه همسالان بهتر از هم تأثیر می گیرند.

- دانشگاه های استان: ایجاد کارگاههایی با عنوان "طعم بندگی در سایه ی حجاب"، دانشجوی محجبه و جهاد علمی توسط نهاد هایی چون بسیج دانشجویی و نهاد رهبری و همچنین ایجاد ستاد حجاب و عفاف با تصدی دانشجویان

- برگزاری برنامه های مشترک و گفتگو محور میان دانشجویان و مسئولین فرهنگی استان

- فراخوان استانی به طراحان و عموم برای طراحی پوشش متنوع و کامل موافق با سلیقه های روز

تقدیر و تشکر

بدین وسیله پژوهشگر بر خود لازم می داند از دانشجویان عزیز و کلیه کسانی که در اجرای این طرح پژوهشی مساعدت و همراهی نموده اند تشکر و سپاسگزاری نماید.

فهرست منابع

- احمدی، خدابخش. (۱۳۹۴). نقش عوامل فرهنگی و رسانه ای در پیش بینی حجاب زنان. مطالعه ملی، فصلنامه فرهنگی تربیتی زنان و خانواده، سال دهم ش ۳۳
- اخلاقی، کبری. (۱۳۹۳). نقش پدیده بدحجابی در کاهش امنیت اجتماعی زنان. فصلنامه دانش انتظامی پلیس ش ۱۲
- بنیایی، حسن. (۱۳۹۰). آسیب شناسی انقلاب اسلامی. قم: بوستان کتاب.
- پاکتچی، احمد. (۱۳۹۱). اسلام: پژوهشی تاریخی و فرهنگی. تهران: موسسه دایره المعارف بزرگ اسلامی.
- جوادی آملی، عبدالله. (۱۳۸۳). زن در آینه جلال و جمال. تهران: انتشارات شریعت.
- چاوشیان، حسن. (۱۳۸۱). بدن به عنوان رسانه هویت. مجله جامعه شناسی ایران. شماره ۴. ص ۴.
- رجبی، عباس. (۱۳۸۸). حجاب و نقش آن در سلامت روان. قم: مؤسسه آموزش و تحقیقات امام خمینی
- رحمتی شهرضا، محمد. (۱۳۹۲). حجاب گلستان. تهران: نشر جوانان موفق.
- رشیدی، حسین. (۱۳۸۵). حریم خصوصی (حجاب از منظر آیات و آیات). تهران: نشر موسسه فاطمه الزهرا (س)
- رستگار، امیر، میثم، محمدی. (۱۳۹۱). کنش اجتماعی نسبت به حجاب و رابطه آن با مصرف اینترنت و ماهواره. فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده. ش ۵۶، ص ۷۸.
- زینالی، حمداله و اوغلی، رقیه. (۱۳۸۹). بدحجابی و تبعات سوء روانی آن در جامعه. دومین همایش ملی حجاب و پوشش. یاسوج: دانشگاه علوم پزشکی.
- شفیعی، محمد. (۱۳۸۹). حجاب و پوشش در قرآن کریم. دومین همایش ملی حجاب و پوشش. یاسوج: دانشگاه علوم پزشکی.
- عظیمیان، مریم، بهشتی، سعید. (۱۳۸۸). بررسی فلسفه و قلمرو حجاب در اسلام و تأثیرات تربیتی آن. مجله تربیت اسلامی. (۴) ش ۸. صص ۷۳-۷۴.
- فرجی، مهدی و حمیدی، نفیسه. (۱۳۸۴). نگرش زنان نسبت به انواع پوشش. تهران: سازمان تبلیغات اسلامی
- فرزانه، عبدالحمید و امیریان زاده. (۱۳۹۵). آسیب شناسی پوشش از دیدگاه دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی واحد فارس. مجله فرهنگ در دانشگاه اسلامی. ش ۴. ص ۲۱.
- قاسمی، مرضیه، و علاء الدین، سید محمدرضا. (۱۳۸۸). حجاب قرآنی و نقش آن در نهاد خانواده. فصلنامه قرآنی کوثر. ش ۳۳. ص ۴۸.
- عمید، حسن. (۱۳۹۰). فرهنگ لغت. تهران: انتشارات امیر کبیر.

- ماهینی، انسیه و عبدالحسین خسروپناه. (۱۳۸۸). روشهای تبلیغ اسلامی در دانشجویان در دانشگاه. مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی. (سال ۱۳) ش ۴۳.
- محبوبی منش، حسین (۱۳۸۶) تحلیل اجتماعی مسئله حجاب، کتاب زنان، سال ۱۰، ۳۸
- محمدزاده، علی خلیل و زهرا سلیمانی (۱۳۸۴) زنان حجاب و قانون از یک نگاه دیگر، تهران، فردوس
- مجلسی، محمد باقر (۱۴۲۲) بحار الانوار. بیروت: مؤسسه الوفاء.
- قرآن کریم
- احمدی، حامد. (۱۳۸۹). حجاب و رسانه ملی. کنگره ملی حجاب و پوشش. یاسوج: دانشگاه علوم پزشکی
- معین، محمد (۱۳۸۶) فرهنگ لغت. تهران: انتشارات زرین.
- مطهری، مرتضی (۱۳۸۹)، مساله حجاب. قم: صدرا
- موسوی خمینی، سید روح الله (۱۳۸۹) صحیفه امام، تهران، موسسه تنظیم و انتشار آثار امام خمینی
- مولایی، جابر. (۱۳۹۳). بررسی جامعه شناسی عوامل موثر بر حجاب مطالعه موردی؛ دانشجویان دختر دانشگاه پیام نور آبدانان. مجله زن و جامعه ش ۳. ص ۱۲۵

